

Majda, Liliana

"Regionalne i lokalne media w społeczeństwie wielokulturowym", red. Joachim Glensk i Maria Kalczyńska, Opole : [recenzja]

Rocznik Historii Prasy Polskiej 8/1(15), 197-201

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Liliana MAJDA **Regionalne i lokalne media
w społeczeństwie wielokulturowym**

Red. Joachim Glensk i Maria Kalczyńska,
Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego,
Opole, 206 ss.

**Regional and Local Media
in a Multicultural Society**

Autorzy prezentowanej pracy zbiorowej za temat swych rozważań obrali wieloznaczne pojęcie kultury medialnej, funkcjonujące we współczesnych społecznościach, odznaczających się bogactwem różnych kultur. Każdy z Autorów starał się naświetlić pewien ważny aspekt medialnego procesu społecznego komunikowania, rozgrywającego się na styku wielokulturowych społeczeństw [...]. Omawiane zagadnienia są rozpatrywane i analizowane nie tylko jako autonomiczny system medialnej komunikacji, ale jako zespół powiązanych ze sobą procesów zewnętrznych, integrujących wielokulturowe społeczeństwo lokalne i regionalne” (ze wstępu Marii Kalczyńskiej, s. 9).

W skład publikacji wchodzi dziewięć artykułów, jeden komunikat i dwa zestawienia bibliograficzne. Zamieszczone w tomie opracowania Maria Kalczyńska usystematyzowała według następujących problemów: postulaty i terminologia badawcza; wielokulturowość mediów śląskich; media w kulturze mniejszości narodowych; instytucje lokalne w promocji wielokulturowej regionu.

Autorem pierwszego szkicu: *Media lokalne w komunikacji społecznej. Aktualne problemy badawcze* jest Stanisław Michalczyk z Uniwersytetu Śląskiego. Skupił on swoją uwagę na rozważaniach teoretycznych wokół problemu definiowania mediów lokalnych i regionalnych w procesie komunikacji społecznej. Zwrócił uwagę na fakt, że: „Szybko zmieniająca się rzeczywistość medialna wymaga od badaczy również szybkiego reagowania i stawiania czoła nowym wyzwaniom” (s. 24). Stanisław Michalczyk wyróżnił takie zmiany jak:

...poszerzenie oferty medialnej — ciągle powstawanie nowych lokalnych środków komunikowania, np. nowych stacji radiowych, gazet [...]; coraz silniejszej

tendencji przenikania się i wzajemnego uzupełniania oferty informacyjno-komunikacyjnej mediów regionalnych i lokalnych; tendencji do pluralizacji ideowej, konkurencji i zróżnicowania własnościowego — z jednej strony, a tendencji monopolistycznych z drugiej strony.

Od badacza społecznej komunikacji, zdaniem Autora, należy wymagać szybkiej reakcji na zmiany masowego pośrednictwa, szczególnie za sprawą Internetu, jako powszechnego źródła informacji.

Joachim Glensk z Uniwersytetu Opolskiego w artykule pt.: *Wielokulturowość pogranicza w świetle prasy śląskiej*, przedstawił dzieje prasy śląskiej ukazującej się od XIX wieku po czasy transformacji u schyłku XX wieku. Bardzo ciekawa jest konfrontacja i porównanie cech narodowych Polaków i Ślązaków na tle prasy regionu śląskiego. Wydawałoby się, że prasa regionów pogranicza powinna obfitować w przekazy, świadczące o wielokulturowości zasiedziałego tu ludu. W rzeczywistości odgrywała ona przede wszystkim rolę budziela świadomości narodowej, stając się stopniowo stymulatorem działań politycznych, wykorzystywanych przez różne ugrupowania do własnych celów. Przykłady takich manipulacji przytacza Autor w swojej pracy.

Upadek cenzury prewencyjnej w Polsce w 1990 roku i transformacja ustrojowa doprowadziły do prawdziwej erupcji prasy lokalnej. Na Śląsku w latach 1989–1996 nastąpił prawie sześciokrotny wzrost liczby tytułów. Po tym „bumie” wydawniczym najtrwalszym żywotem odznaczają się gazety gminne, czyli samorządowe, dzielnicowe i parafialne. Rozwój mediów lokalnych przyczynia się do przełamania zaściankowości, zmusza do konfrontowania swoich osiągnięć, kształtowania więzi międzyludzkich i wyrobienia patriotyzmu lokalnego. Tendencje uniwersalistyczne, które w ostatnich czasach stały się podstawą organizowania życia społecznego, wzbudziły naturalny sprzeciw. Unifikacji i globalizacji mediów musi towarzyszyć równoległy rozwój środków przekazu mniej masowych, działających w małych skupiskach:

gdzie wielokulturowość posłuży do integracji kultur oraz przewyciężenia nietolerancji i ksenofobii, będących anachronizmem we wspólnocie europejskiej. (s. 38)

Problematyce wielokulturowości poświęciła swoje rozważania także Wiesława Korzeniowska z Uniwersytetu Śląskiego, Filii w Cieszynie. W artykule: *Problematyka wielokulturowości w świetle polskich publikacji prasowych na Śląsku Cieszyńskim (druga połowa wieku XIX, początki XX)* zwróciła uwagę na problem wielokulturowości od strony współistnienia na danym obszarze różnych grup kulturowych, związanych nie tylko przynależnością etniczną, ale również religią, regionem, stosunkiem do historii tegoż regionu itp. Na obszarze Śląska Cieszyńskiego aż trzy grupy etniczne rościły sobie prawo do tych ziem: Niemcy, Polacy i Czesi. Dążenia te odzwierciedlała ówczesna prasa, stanowiąca istotny bodziec aktywujący wszystkie grupy etniczne tu zamieszkałe i interpretujące na swój sposób prawo do tych obszarów. Stąd treści poszczególnych

tekstów dalekie są od wzajemnego zrozumienia, poszanowania i tolerancji. Od 1848 do 1918 roku ukazało się ponad 50 polskich tytułów. Żywotność niektórych była krótka, to jednak:

... bez względu na czas ich ukazywania się stanowiły zawsze narzędzie pobudzające, organizujące aktywność mas, a także interpretujące rzeczywistość. (s. 43)

Rozwój procesów świadomości narodowej zaczął się od kształtowania ruchu opartego na więzi regionalnej, umacnianej wspólnotą mowy, religii i obyczajów. Na łamach prasy szczególnie ostro rysowała się owa walka o równouprawnienie językowe. Obejmowała ona w zasadzie większość dziedzin życia codziennego, informując o nierównomiernym traktowaniu poszczególnych grup etnicznych przez władzę, o sytuacjach raniących i upokarzających ludność polską. Terenem szczególnych starć między nacjami było szkolnictwo ludowe.

Od połowy XIX wieku narastające problemy społeczno-polityczne zatrzyły obraz wielokulturowości tych terenów (oprócz funkcjonującej tu jeszcze kultury ludowej).

Janusz Mieczkowski z Uniwersytetu Szczecińskiego w szkicu: *Determinanty procesu przeobrażeń prasy mniejszości narodowych w Polsce po 1989 roku* skupił swoje rozważania wokół znaczenia własnych mediów dla mniejszości narodowych, wykazując, że:

... obok wychowania rodzinnego, szkoły z ojczystym językiem i kościoła [...] media są jednym z podstawowych filarów utrzymujących tożsamość społeczności mniejszościowych. (s. 51)

Prasa, która ma ugruntowaną pozycję wśród wielu środków przekazu (może konkurować z radiem, telewizją i Internetem), stała się dla mniejszości narodowych miejscem wypowiedzi swojego spojrzenia, możliwością zapisu działalności oraz prezentacji dorobku artystycznego i literackiego. Prezentowany tekst podejmuje próbę analizy czynników wpływających na przeobrażenia, jakie dokonały się w prasie mniejszości narodowych po 1989 roku. Autor starał się odpowiedzieć na pytania dotyczące gwarancji prawnych i politycznych, podjętych przez Polskę wobec mediów mniejszości, sposobu transformacji prasy mniejszościowej, uwarunkowań związanych z adresem, nakładami, finansowaniem i kolportażem pism.

Kolejny artykuł poświęcony został mediom mniejszości narodowych w Polsce i problemowi wielokulturowości. Autorem tego wywodu jest Andrzej Kracher z Uniwersytetu Opolskiego. Omawia on kwestię podejmowania problematyki mniejszościowej w publicznych środkach masowej informacji: radiu i telewizji, edytowania wydawnictw w jednej wersji językowej lub dwujęzycznie, problem jakości języka publikacji, funkcję wydawnictw mniejszościowych.

Media mniejszościowe odgrywają znaczącą rolę, nie tylko w życiu swoich środowisk, ale także w życiu społecznym narodu — hegemonu. Służą utrwaleniu poczucia wielokulturowości i uczestnictwa w procesach, zachodzących w całej

Europie. Pełnią ważne funkcje w procesie porozumienia pomiędzy wieloma grupami, żyjącymi na jednym terytorium, mającymi zróżnicowane języki, kulturę, tradycje i obyczaje. Są świadectwem istniejącej multikulturowości, służą jej utrwaleniu i pogłębieniu. (s. 73)

Autorka kolejnego artykułu — Maria Kalczyńska, pracownik naukowy PIN — Instytut Śląski w Opolu i Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, przybliżyła: *Wielokulturowe oblicze prasy polskiej w Niemczech. Od „Wiarusa” do „Biuletynu Bawarskiego”. Z perspektywy 100-lecia (1890–2000)*. Bardzo szczegółowo omówiła istnienie polskiej prasy lokalnej i regionalnej na terytorium etnicznych Niemiec od jej początków po czasy współczesne. Swój wywód wzbogaciła wykazem, w układzie chronologicznym, ważniejszych tytułów prasy polskiej i polsko-niemieckiej, ukazującej się w Zjednoczonych Niemczech. Następnie dokonała przeglądu wybranych wydawnictw prasowych, zwracając uwagę na miejsce wydawania, zasięg, tematykę, główne działy. Skupiła się też na omówieniu prasy specjalistycznej, o profilu historycznym, prasy religijnej, prasy społeczno-informacyjnej o największym zasięgu oraz na wydawnictwach prasy informacyjno-reklamowej.

„Wydawnictwa prasy polskiej w Niemczech były esencją działań kulturowych środowisk polonijnych i emigracyjnych” (s. 103), posiadających szerokie oddziaływanie na czytelnika emigracyjnego i polskojęzycznego. We wspólnej Europie pisma tworzą już zupełnie nową jakość medialną, rola komunikacyjna prasy pozostała wciąż ta sama, dostosowując swoje treści do potrzeb społeczeństw wielokulturowych, mieszkających w diasporze. Czy zostanie zachowana tożsamość narodowa zależeć będzie od samych Polaków zamieszkujących zjednoczoną Europę.

Rola mediów w życiu religijnym Polaków na Zaolziu w przeszłości i współcześnie to temat podjęty przez Małgorzatę Michalską z Uniwersytetu Wrocławskiego. Autorka omówiła pisma religijne ukazujące się na Śląsku Cieszyńskim od momentu ich powstania do dnia dzisiejszego oraz audycje radiowe. W przypadku tematyki religijnej największe jest zainteresowanie polskimi czasopismami wyznaniowymi, również audycjami radiowymi i telewizyjnymi w język polskim. Wynika to z potrzeby kontaktu z językiem polskim, ale też z większej oferty wydawnictw i audycji, aniżeli prezentują w tym zakresie media czeskie.

Zdzisław Gębołyś z Uniwersytetu Śląskiego omówił wyniki badań nad *Czasopismami polskimi z krajów Europy Wschodniej (byłych republik ZSRR) w bibliotekach polskich*. Rekonesans badawczy dowiódł niekompletności zbioru polskiej prasy periodycznej i nieperiodycznej w zasobach bibliotek polskich. Autor postuluje podjęcie bardziej zdecydowanych działań w kierunku zabezpieczenia kompletności i systematyczności gromadzenia periodyków z terenów byłego ZSRR. Artykuł wzbogacony został sześcioma załącznikami, ilustrującymi przeprowadzone badania.

Lokalna telewizja kablowa szansą otwierania się na wielokulturowość w dobie integracji europejskiej — to tytuł pracy Agnieszki Roguskiej z Akademii

Podlaskiej z Siedlec. Autorka zwraca uwagę na fakt, że telewizje lokalne, ze względu na zasięg swojej działalności, mogą przyczyniać się do rozumienia i kształtowania szacunku w odniesieniu do wielokulturowości poprzez wąskie upowszechnianie zagadnień z tym związanych: skupianie się przy współpracy szkół, różnego typu placówek i pojedynczych osób na eksponowaniu różnorodności kulturowej na terenie siedziby telewizji lokalnej. Drugi sposób to szerokie upowszechnianie zagadnień wielokulturowości, poprzez wychodzenie poza własny region. Polega to na współpracy z innymi lokalnymi stacjami telewizyjnymi, telewizją ogólnopolską, czyli mass-mediami globalnymi. Telewizja lokalna stanowi część środowiska lokalnego, funkcjonuje w nim i odzwierciedla zachodzące przeobrażenia, wysyłając komunikaty swoim odbiorcom. Odbiera i przekazuje opinie i poglądy.

Miejsce telewizji lokalnej w przyczynianiu się do wielokulturowego edukowania w dobie integracji europejskiej jest nowym wyzwaniem, nowym obszarem badawczym. Jednak to, czy wykorzysta ona swoje możliwości, podejmie się nowych wyzwań w obliczu integracji europejskiej, zależy od niej samej. (s. 148–49)

Całości publikacji dopełniają: komunikat Lidii Pokrzyckiej z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z Lublina *Wizerunek Ośrodka „Brama Grodzka — Teatr NN” na łamach lokalnej i regionalnej prasy Lubelszczyzny*, oraz bibliografie: Joachima Glenska *Bibliografia zawartości „Oberschlesische Nachrichten” — „Wiadomości Górnośląskich” (1990–1991)* i Mariusza Pomianowskiego *Bibliografia tematyczna zawartości Zeszytów Edukacji Kulturalnej Joseph von Eichendorff-Konversatorium / Hefte für Kulturbildung (1993–2001)*.

Książka jest cennym materiałem wzbogacającym badania prasoznawcze, związane z tematyką regionalnych i lokalnych mediów, w aspekcie społeczeństwa wielokulturowego.